

виконання службових обов'язків, результати професійної діяльності, рівень теоретичних та практичних навичок, особисті ділові якості, наявні стягнення та заохочення, результати тестувань та за наявності необхідності проходження поліграфа. У випадку не відповідності необхідних вимог особа може бути звільнена за службовою невідповідністю [7].

Висновок. У ході аналізу законодавства України було здійснено аналіз підстав звільнення зі служби в національній поліції, встановлено їх сутність та особливості. Крім того, слід зазначити, що будь яке законодавство носить динамічний характер та виражає загальний рівень ситуації у країні. У зв'язку із цим ми не виключаємо можливе поповнення існуючого переліку новими підставами для забезпечення реалій сучасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 27.04.2022 року)
2. Закон України «Про державну службу» від 20.05.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення 26.05.2022 року)
3. Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення 20.05.2022 року)
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 26.05.2022 року)
5. Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15.03.2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text> (дата звернення 25.05.2022 року)
6. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 02.05.2022 року)
7. Іншин М.І. Підстави звільнення зі служби в поліції: Наукова стаття, Науковий вісник публічного та приватного права Випуск 1-1, 2016 р. С. 138–142.

O. Nahorna. Grounds for dismissal from the ranks of the National Police of Ukraine. – Article.

Summary. The article analyzes the current legislation governing the issue of dismissal from the National Police of Ukraine. The grounds for dismissal and their characteristics are established and given.

Key words: police, dismissal, grounds, service.

E. A. Nagornaya. Основания для увольнения из рядов Национальной полиции Украины. – Статья.

Аннотация. В статье проведен анализ действующего законодательства регулирующего вопросы увольнения со службы в Национальной полиции Украины. Установлено и приведены основания для увольнения и их характерные особенности.

Ключевые слова: полиция, увольнение, основания, прохождения службы.

УДК 342

А. І. Остапенко

*старший науковий співробітник науково-дослідного відділу
проблем військового законодавства*

Центру воєнно-стратегічних досліджень

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

м. Київ, Україна

ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ: «РОБОТА НАД ПОМИЛКАМИ»

Анотація. У статті аналізуються положення нормативних-правових актів, у яких закріплено підстави та порядок введення правового режиму воєнного стану в умовах здійснення Російською Федерацією збройної агресії проти України. Здійснюється історичний аналіз правової регламентації подій, пов'язаних із ескалацією збройного конфлікту Російською Федерацією протягом восьми років. Розглядається наявність правової невизначеності

щодо прийняття рішення органами державної влади з питань введення воєнного стану через закріплення норм, що надають їх діям дискреційних повноважень. Конститується факт одночасної дії в державі трьох правових режимів: воєнного стану, надзвичайного стану та особливого правового режиму, встановленого Законом України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях».

Ключові слова: *воєнний стан, надзвичайний стан, особливий правовий режим, збройна агресія.*

З початку російської збройної агресії в Україні точилася дискусія – як юридично оцінити зазначені події. Дуже швидко сформувався і вкоренився міф, що війна називається «війною» лише тоді, коли одна зі сторін збройного конфлікту її формально оголосила. Ускладнювала цю дискусію офіційна назва «анти-терористична операція», яку декілька років використовувала українська держава стосовно міжнародного збройного конфлікту на сході України [1].

Слід нагадати, що «збройна агресія» проти України в розумінні міжнародного права, відповідно до положень Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної асамблеї ООН «Визначення агресії» від 14 грудня 1974 року, почалася не 24 лютого 2022 року, а ще 19 лютого 2014 року, на чому неодноразово наголошували у своїх публікаціях експерти у сфері права. Зокрема, экс-суддя Конституційного суду України В.І. Шишкін зазначав, що умови для введення воєнного стану в країні мають місце в Україні ще з весни 2014 року, тобто з початку інтервенції військ Російської Федерації (далі – РФ) з подальшою анексією таких адміністративно-територіальних одиниць України, як Автономна Республіка Крим та місто Севастополь, і продовжують мати місце у фронтових бойових діях у Донецькій і Луганських областях [2, с. 218]. Також з існуванням нормативних підстав для введення в Україні воєнного або надзвичайного стану, тобто про фактичне його існування, погоджуються судді Конституційного Суду України М.І. Мельник [3], І.Д. Сліденко, які вказують на неможливість внесення змін до Конституції України в умовах воєнного стану [4]. Крім того, цілий ряд постанов Верховного Суду України, ухвалених у 2018 році, встановлюють юридичні факти вимушеного переселення осіб з окупованої території Луганської та Донецької областей внаслідок збройної агресії РФ проти України та окупації РФ частини Луганської та Донецької області України [5].

Широкого розголосу набули сміливі для того часу коментарі експерта-кримінолога Г.В. Маляр, яка на сьогодні займає посаду заступника Міністра оборони України, що наслідком помилкової офіційної юридичної оцінки збройної агресії стало притягнення до кримінальної відповідальності тисяч осіб з хибною кваліфікацією злочинних дій, а саме – як за терористичні злочини. В свою чергу, так звані «ЛНР» та «ДНР» – це не терористичні організації, а не передбачені законом воєнізовані формування, під відповідальним командуванням, які ведуть бойові дії та контролюють частину території України за прямим сприянням з боку Росії [1].

Українське законодавство дає чітке визначення терміну «збройної агресії»: застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України. Збройною агресією проти України вважається будь-яка з таких дій, зокрема:

- вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупація або анексія частини території України;
- засилання іншою державою або від її імені озброєних груп регулярних або нерегулярних сил, що вчиняють акти застосування збройної сили проти України, які мають настільки серйозний характер, що це рівнозначно переліченим в абзацах п'ятому – сьомому цієї статті діям, у тому числі значна участь третьої держави у таких діях;
- дії іншої держави (держав), яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження третьої держави, використовувалася цією третьою державою (державами) для вчинення дій, зазначених в абзацах п'ятому – восьмому цієї статті [6].

Таким чином, нормативної бази України було достатньо аби одразу, ще у 2014 році, дати точну юридичну оцінку подіям в країні.

У цьому ж контексті слушним є твердження В.І. Шишкіна, що «унаслідок неналежного виконання інституціями – носіями державної влади їх конституційних обов'язків країна та її суспільство перебувають у стані підміни явищ і понять. Має місце викривлене правове регулювання виниклих відносин, що містить у собі загрози для: держави як суб'єкта міжнародного права; правового статусу громадян і набуття ними відповідних прав; належного функціонування державного владного механізму тощо» [7, с. 130].

В подальшому, у 2018 році, антитерористична операція завершується і набуває чинності Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», в якому агресію нарешті було названо агресією і закріплено це визнання: «РФ чинить злочин агресії проти України та здійснює тимчасову окупацію частини її території за допомогою збройних формувань РФ, що складаються з регулярних з'єднань і підрозділів, підпорядкованих Міністерству оборони РФ, підрозділів та спеціальних формувань, підпорядкованих іншим силовим відомствам РФ, їхніх радників, інструкторів та іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих РФ, а також за допомогою окупаційної адміністрації РФ, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та підконтрольні РФ самопроголошені органи, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України» [8].

Прийняття вищезазначеного закону фактично запровадило в країні дію особливого правового режиму на територіях Луганської і Донецької областей. Водночас, положення Конституції України визначають можливість встановлення в державі лише двох особливих правових режимів (надзвичайний або воєнний стан), а також наділяють Президента України повноваженнями щодо прийняття відповідних рішень для їх запровадження, та як наслідок переведення управління державними інституціями від звичайного стану функціонування суспільства та держави на функціонування в умовах особливих правових режимів. Підводячи підсумок, можна стверджувати, що даний закон декоративно вирішив питання завершення антитерористичної операції та «узаконив» віттягування моменту оголошення воєнного стану.

Процедура та підстави оголошення у країні воєнного стану регулюється Конституцією України [9], Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [10], Законом України «Про оборону України» [6], норми яких передбачають його введення у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

Воєнний стан – це не оголошення війни і не декларування наміру воювати з будь-якою державою, воєнний стан – відповідь на існуючу загрозу суверенітету і територіальній цілісності та на агресію, яка триває проти України. Якщо ж ми не вводимо воєнний стан – ми де факто визнаємо, що «збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності», згаданих в статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», не існує [11].

Важливо зазначити, що відповідно до вимог Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» [12] пропозиції щодо введення в країні воєнного чи надзвичайного стану подаються Президенту України РНБО, а рішення РНБО приймаються не менш як двома третинами голосів її членів. Указ Президента України про введення воєнного чи надзвичайного стану підлягає затвердженню Верховною Радою України, згідно Конституції України [9]. Отже, в залежності від кількості голосів членів РНБО та думки Верховної Ради України, рішення Президента України з цього питання не завжди є вирішальним при ухваленні рішень членами РНБО щодо необхідності введення певних правових режимів та має політичне підґрунтя. Так, прикладом може слугувати не підтримана членами РНБО та представниками фракцій ВРУ за аналогічних обставин думка Президента України на засіданні РНБО 28 лютого 2014 року щодо введення в державі воєнного стану під час здійснення окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь [13].

З наведеного можна зробити висновок, що встановлення факту збройної агресії РФ та окупації частини Донецької і Луганської області належить виключно до компетенції РНБО, Верховної Ради України та Президента України, які відповідно до норм законодавства мають широкі дискреційні повноваження.

Під дискреційними повноваженнями слід розуміти повноваження, які адміністративний орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто, коли такий орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за даних обставин (Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R(80)2 стосовно здійснення адміністративними органами влади дискреційних повноважень, прийняті Комітетом Міністрів 11 березня 1980 року на 316-й нараді).

Питання дискреції Президента України щодо прийняття рішення про введення воєнного стану були досліджені Вищим адміністративним судом України у 2016 році під час розгляду справи № 800/84/16 (800/130/15). Колегія суддів зазначила, що дане повноваження належить до числа дискреційних, прийняттю таких рішень обов'язково передують виконання Президентом України встановленого законом порядку реалізації наданих йому повноважень і тільки за умов настання визначених у Конституції та законах України обставин, у тому числі попереднього розгляду цього питання на засіданні РНБО.

При цьому, приймаючи рішення, Президент України діє в інтересах і від імені всієї держави, зобов'язаний дотримуватись необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для особи, суспільства та держави в цілому [14].

З метою реалізації заздалегідь розробленого плану щодо порушення територіальної цілісності України, 21 лютого 2022 року керівництвом РФ на позачерговому засіданні Ради Безпеки визнано незалежність самопроголошених «ЛНР» і «ДНР» та прийнято рішення щодо введення на тимчасово окуповані території Донецької та Луганської областей підрозділів збройних сил РФ [15; 16]. 22 лютого 2022 року Президент РФ заявив, що Мінські домовленості більше не діють, а того ж дня Рада Федерації РФ одногосно надала президентові згоду на використання збройних сил РФ за кордоном (без уточнення країни й території, але фактично – в Україні) [17].

На тлі існуючих загроз для державного суверенітету і територіальної цілісності України, у лютому 2022 року, коли точили дискусії щодо необхідності введення воєнного стану, РНБО України у відповідь на прийняття відповідних нормативних актів РФ пропонує Президенту України ввести надзвичайний стан, що 23 лютого 2022 було реалізовано відповідним Указом – введено надзвичайний стан на території визначених областей на строк 30 днів [18]. З чим пов'язана мета прийняття такого рішення, з надією уникнення повномасштабного вторгнення, захистом бізнесу, зберіганням спокою серед населення чи з інших причин, залишається темою для дискусій в політичній площині.

Загострення конфлікту у формі повномасштабного вторгнення збройних сил РФ на територію України, яке відбулося на світанку 24 лютого 2022 року, стало беззастережною умовою для введення в Україні саме воєнного стану, що було реалізовано в указі Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 [19].

Станом на 24 лютого 2022 року підтвердженням фактом залишається одночасна дія в нашій державі трьох особливих правових режимів (двох конституційних і одного, встановленого законом): воєнного стану, надзвичайного стану (до закінчення його дії, строк 30 діб) та особливого правового режиму, встановленого Законом України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» (закон втратив чинність на підставі прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України» від 21 квітня 2022 року № 2217-IX [20]).

Прийняття рішення про введення воєнного стану розставило всі крапки над «і» та стало законною підставою для надання необхідних повноважень відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування для відвернення загрози, відсічі збройної агресії РФ та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мальяр Г. Тероризм чи війна. *Українська правда*: електронний ресурс URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2014/06/16/7029138>.
2. Шишкін В. Конституційні основи правового реагування органів державної влади на акти воєнної агресії. *Вісник Конституційного Суду України*. 2016. № 4–5. С. 248.
3. Мельник М.І. Окрема думка судді Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 26–27.
4. Сліденко І.Д. Окрема думка судді Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 5. С. 34–35.
5. Постанови Верховного Суду України. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80519617>.
6. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1932-XII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
7. Шишкін В. Конституційні зобов'язання носіїв державної влади щодо реагування на акти воєнної агресії. *Конституція і конституційні зміни в Україні: збірник, присвячений пам'яті Віктора Мусіяки* / Центр Разумкова; відп. ред. А. Рачок, Ю. Якименко; упоряд. П. Стецюк. Київ: Заповіт, 2020. 300 с.
8. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій і Луганській областях: Закон України від 18 січня 2018 року № 2268-VIII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>.
9. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996 р. № 30. Ст. 141.

10. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389- VIII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
11. Задорожній О. Різниця між станом війни і воєнним станом. URL: <https://uainfo.org/blognews/384329-rznicya-mzh-stanom-vyni-voennim-stanom.html>.
12. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
13. РНБО оприлюднила стенограму першого засідання після анексії Криму (документ). URL: https://lb.ua/news/2016/02/22/328532_snbo_obnarodoval_stenogrammu.html.
14. Постанова Вищого адміністративного суду України від 23.02.2016 у справі № 800/84/16(800/130/15). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/56155609>.
15. Указ Президента РФ от 21.02.2022 № 71 «О признании Донецкой Народной Республики». URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202202220002>.
16. Указ Президента РФ от 21.02.2022 № 72 «О признании Луганской Народной Республики». URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202202220001>.
17. Постановление Совета Федерации Федерального собрания РФ «Об использовании Вооруженных Сил РФ за пределами территории РФ». URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202202240001>.
18. Про введення надзвичайного стану в окремих регіонах України : Указ Президента України від 23 лютого 2022 року № 63/2022. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/632022-41393>.
19. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
20. Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України : Закон України від 21 квітня 2022 року № 2217-IX. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2217-20#n173>.

A. Ostapenko. Imposition of martial law: «correction of errors». – Article.

Summary. The article analyzes the provisions of regulatory and legal acts, which include the grounds and procedure for imposing martial law under conditions of the armed aggression of Russian Federation against Ukraine. A historical analysis of the legal regulation of events related to the escalation of the armed conflict by the Russian Federation for eight years. The article reviews the existence of legal uncertainty regarding the decision-making of public authorities on the imposition of martial law through the consolidation of norms that give their actions discretionary powers. The fact of simultaneous action of three legal regimes in the state is acknowledged: martial law, state of emergency and special legal regime established by the Law of Ukraine «On Peculiarities of State Policy to Ensure State Sovereignty of Ukraine in Temporarily Occupied Territories in Donetsk and Luhansk Regions».

Key words: martial law, state of emergency, special legal regime, armed aggression.

A. И. Остапенко. Введение военного положения: работа над ошибками. – Статья.

Аннотация. В статье анализируются положения нормативно-правовых актов, в которых закреплены основания и порядок введения правового режима военного положения в условиях осуществления Российской Федерацией вооруженной агрессии против Украины. Проводится исторический обзор правовой регламентации событий, связанных с эскалацией вооруженного конфликта Российской Федерацией в течение восьми лет. Рассматривается наличие правовой неопределенности принятия решений органами государственной власти по вопросам введения военного положения путем закрепления норм, предоставляющих их полномочиям дискреционный характер. Констатируется факт одновременного действия в государстве нескольких правовых режимов: военного положения, чрезвычайного положения и особого правового режима, установленного Законом Украины «Об особенностях государственной политики по обеспечению государственного суверенитета Украины на временно оккупированных территориях в Донецкой и Луганской областях».

Ключевые слова: военное положение, чрезвычайное положение особый правовой режим, вооруженная агрессия.